

Partizánok, csetnikek, magyarok

KOMMENTÁR

Felhevült érzelmekeket korbácsolt, túlfűtött indulatokat gerjesztett a vagyon-visszaszámraztatásról és a kárpótlásról szóló törvény(ek) napokon át húzódo vitája a szerb parlamentben. És nem csak ott. A vita folyamatáról beszámoló internetes hírportálokön látható olvasói kommentárok némelyike bizony bőven kimerítette a szélsőségség, a nemzeti türelmetlenség, a háborús uszítás és a (vér)bosszú fogalmait. Tulajdonképpen érthető. A téma boncolása megkerülhetetlenül feltépi a második világháború okozta sebeket, azok a sebek pedig még ennyi év után sem gyógyulnak olyan könnyen. Mindenki úgy érzi, igazságtalanság történt akkor vele vagy a hozzátartozóival, s ráadásul mindenkinek igaza is van, hiszen a háború maga a megtestesült igazságtalanság, millió méltánytalan szenvedés, amit valaki vagy valakik okoztak, ezért azok (és utódaik) számára nincs bocsánat. Egy ekkora mértékű vészivatar traumáit képtelenség igazságosan orvosolni.

A drámai fordulatoktól sem mentes (módosító indítványok beadása, majd visszavonása, végül egy egész törvénycsomag visszavonása, ellenzéki képviselők szavazataival lett meg a szükséges többség a törvény elfogadásához stb.) parlamenti eljárás során végül – a kormány előzetes ígéretei ellenére is – a vagyon visszaszámraztatásáról szóló törvénybe csak beleépült a kollektív bűnösség elve. Azaz mindazok, akik a világháború éveiben valamelyik idegen ország megszálló erőinek a tagjai voltak, vagy aktívan együttműködtek velük, és azok utódaik, függetlenül minden más körülménytől, elesnek a kárpótlás lehetőségétől. Egyszerűbben fogalmazva: a törvényhozót nem érdekli, hogy például a Bácskát négy évig megszállás alatt tartó magyar hadseregbe önként léptek-e be az akkor itt élő magyar őshonos és hadköteles férfiak tömegei, vagy pedig erőszakkal (mondjuk a fővesztés terhe mellett, mint általában háborúkban szokás) sorozták be őket. Az „ilyenek” és leszármazottainak nem jár semmi – mondja ki a törvény –, mert bűnös. A – persze nem hivatalos – indoklásban állítólag még az is elhangzott egy-két képviselő szájából, hogy „a történelmet mindig a győztesek írják”.

A törvényhozót nem érdekli, hogy például a Bácskát négy évig megszállás alatt tartó magyar hadseregbe önként léptek-e be az akkor itt élő magyar őshonos és hadköteles férfiak tömegei, vagy pedig erőszakkal sorozták be őket. Az „ilyenek” és leszármazottainak nem jár semmi – mondja ki a törvény –, mert bűnös.

A magyar képviselők – egészen pontosan a négy VMSZ-es képviselő – számára ez volt a vízálasztó. Emiatt a kitétel miatt nem szavaztak a törvényre, annak ellenére sem, hogy a hatalmi koalíció részét képezik. Jól tették. Nem pusztán az anyagi szempontok miatt, habár az sem mellékes, sőt: feltehetően magyarok tízezrei esnek el így a kárpótlás lehetőségétől, attól, hogy legalább valamit visszakapjanak abból, amit annak idején egyszerűen elvettek tőlük vagy elődeiktől. De a pragmatikus szemponton kívül legalább ennyire fontos az elvi. A kollektív bűnösség – kell-e magyarítani, hisz a nevében a magyarizat – azt jelenti, hogy egy egész csoportot, közösséget, etnikumot vagy népet ítélnék el egyszerre és egyben, és ezen belül nem vizsgálják az egyén bűnösségét vagy ártatlanságát, egyéni helyzetét, cselekvéseit és döntéseit. Ha valami, hát ez szöges ellentétben áll a római jog alapelvével, amelyre a modern demokráciák ráépítik jogállamaikat. Olyan döntésekben és folyamatokban tehát, amelyek ezzel szemben középkori és bizánci módszerekkel próbálják rendezni egy társadalom kérdéseit, elvi okokból sem szabad részt venni. Épp ezért meglepő, hogy a törvény végül olyan, egyébként a polgári értékrendre esküvő pártok képviselőinek szavazataival válhatott törvénné, mint például a Vajdasági Szociáldemokrata Liga vagy a Liberális Demokrata Párt.

A magyar távolságtartás a parlamentben tehát indokolt, a magyar felháborodás és elkeseredés Vajdaság-szerte pedig jogos. „Kiderült” viszont, hogy mi, magyarok is emberből vagyunk, a háborús sebek nyilván nekünk is éppúgy fájnak, mint másoknak, ezért időnként mi is hajlamosak vagyunk az eltúlzott reakciókra, az intoleranciára, a gyűlölködésre, és nem utolsósorban a xenofóbiára. A józanabb elemzés azt mutatja, hogy nem feltétlenül azért csürték-csavarták ennyit ezt a szerencsétlen törvényt, mert a feltett szándék az volt, hogy mindenáron ki kell babrálni a magyarokkal. Sokkal inkább szerb–szerb ellentét következménye az, hogy a jogszabály így alakult, még pontosabban a már közhelyszámba menő, de szemlátomást még mindig létező partizán–csetnik ellentét következménye. Vuk Drašković és pártja a csetnikek „jogvédőjének” tartja és tünteti fel magát, Ivica Dačić és pártja pedig a partizánok védelmezőjének, és mivel jelen pillanatban ez utóbbi van pozícióban, azaz ő az erősebb, az ő akarata érvényesült, s a csetnikek és leszármazottaik ugyanúgy ki lettek semmizve, mint a magyarok. Ilyen szempontból tehát a magyarok jogfosztottsága – a „99-es bombázások során elhíresült kifejezés nyomán – „csupán” kollaterális kár, ami persze egy fikarcnyit sem változtat az igazságtalanság súlyán. És végül „magyar” fájalmunkban azért arról se feledkezzünk el, hogy ugyanígy jártak a németek, azaz a Duna menti svábok is, akiket a kollektív bűnösség elve most épp úgy sújt, mint a magyarokat.

■ KÓKAI Péter